

Villit

WSOY

VAAASAT

HERMAN LINDQVIST

Herman
Lindqvist
Villit
Vaasat

Suomentanut Heikki Eskelinen

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Ruotsinkielinen alkuteos
De vilda Vasarna

Copyright © Herman Lindqvist 2016
First published by Albert Bonniers Förlag, Stockholm, Sweden
Published in the Finnish language by arrangement with
Bonnier Rights, Stockholm, Sweden

ISBN 978-951-0-42708-8

PAINETTU EU:SSA

Lilianalle – joka avasi minulle oven Puolaan

Sisällys

- I Isien tietä pettureiksi, mestauspölkylle ja
lopulta valtaistuimelle 13
VAASAN SUKU – HURJALUONTEISUUTTA ENEMMÄN
KUIN LOISTOKKUUTTA 21
SOTAISA PIISPA VALTIONHOITAJANA 23
- II Tukholman verilöyly 29
JULMIEN TELOITUSTEN SUMA 34
- III Kustaa Eerikinpojan pako Taalainmaalle 37
KANSALLISROMANTTINEN TARINA 42
VAASA-HIIHTO 47
MENESTYSTÄ JA ANSOJA 51
- IV Vastahakoinen valtionhoitaja 57
TAITAVAA VALTAPELIÄ 60
- V Kustaa valtaistuimella – mutta kuinka kauan? 65
KUSTAA RATSASTAA TUKHOLMAAN 67
GOTLANNIN RITARIN SUURET SUUNNITELMAT 72
MALMÖ – AINOA ULKOMAANMATKA
PAHA EPÄONNISTUMINEN 74
- VI Taalainmaan ensimmäiset kapinat 79
TAALAINJUNKKARI – MAANPETTURI VAI
»RUOTSIN OIKEA PERILLINEN»? 82

- VII Kustaa Vaasa ottaa haltuunsa kirkon rikkaudet 90
KUNINKAAN KRUUNAUS 97
TAALALAISIA RANGAISTAAN 99
- VIII Kustaa etsii morsianta 101
LÄNSI-GÖTANMAAN HERROJEN SURKEASTI
PÄÄTTYNYT KAPINA 104
HÄÄT KAIKESTA HUOLIMATTA 109
PERILLISEN SYNTYMÄ 112
- IX Taalainmaan kellokapina 114
KRISTIAN TYRANNIN VIIMEINEN YRITYS 116
- X Hovissa eletään ja kuollaan 119
KUSTAAN HENGENLÄHTÖ LÄHELLÄ 121
MARGAREETA LEIJONHUFVUDIN TILAISUUS 123
KUNINKAALLISTEN LASTEN KASVATUS 124
ENNENNÄKEMÄTTÖMÄN LOISTELIAS HOVI 133
- XI Perinnölliseen kuningaskuntaan 137
RUOTSIIN LUODAAAN VALTIONKIRKKO 138
OLUENLATKIJOITA JA MOUKKAMAISIA ROIKALEITA 141
- XII Dacken kapina Smoolannissa 144
TALONPOIKAISKAPINASTA SISÄLLISSOTA 146
- XIII Valtakuntaa vahvistetaan 149
LINNOJA RAKENNETAAN 150
KUNINGATAR KATARIINA STENBOCK 152
- XIV Kustaa Suomessa 158
SOTA IIVANA JULMAA VASTAAN 159
JUHANA HERTTUAKSI TURKUUN 162

- XV Eerik – herttua Kalmarin linnassa 165
KIHLAUS TUKHOLMASSA 171
VIIMEINKIN HÄÄT – JA METAKKA VADSTENASSA 175
JUHANAN MENESTYS ENGLANNISSA 179
KUSTAAN VIIMEISET PÄIVÄT 181
- XVI Kaikkien aikojen komeimmat juhlamenot 185
EERIKIN KRUUNAJAISET 189
»SIUNATTU OLKOON HÄN! HOOSIANNA
KORKEUKSISSA!» 191
EERIKIN HAAREMI 194
UUSIA HÄÄHUOLIA 196
- XVII Juhana nai oikean prinsessan 200
HANKALUUKSIA MATKALLA TURKUUN 206
- XVIII Veljessota 209
JUHANA JA KATARIINA VANKEINA GRIPSHOLMIN
LINNASSA 211
SODISTA VERISIN 213
- XIX Cecilia juonittelujen keskellä 216
MATKA LONTOOSEEN 220
JUHLISTA NÖYRYTYKSEEN 221
KAARINA MAUNUNTYTÄR 225
- XX Romahdus 227
KUOLEMAT UPSALASSA 231
EERIK VAJOAA PIMEYTEEN 235
- XXI Ylös pimeydestä 237
EERIKIN JA KAARINA MAUNUNTYTTÄREN
SALAISET HÄÄT 239

- XXII Viralliset häät ja kuningattaren kruunaus 240
KAPINA 241
- XXIII Juhana III – kiivasluonteinen älykkö 244
HENGENVAARALLINEN TEHTÄVÄ VENÄJÄLLÄ 248
HISTORIALLISTET HAUKKUMAKIRJEET 250
NARVA – RUOTSALAISTEN PAHIN HIRMUTEKO 252
»RAKENTAMINEN ON SUURIN HUVINI» 253
- XXIV Cecilia – Arbogan merirosvokuningatar 255
JUONI JUHANAN PÄÄNMENOKSI 258
ELISABET – EUROOPAN TÄYDELLISIN PRINSESSA 264
JUHANA SOLMII UUDEN AVIOLIITON 265
- XXV Sigismund – Ruotsin kruununprinssi, Puolan kuningas 267
PUOLA – TOISENLAINEN MAA 270
VASTAHAKOINEN HALLITSIJA 272
ITÄMAINEN AATELI 277
KUNINKAIDEN SURULLINEN KOHTAAMINEN
TALLINNASSA 279
JUHANA III:N KUOLEMA 281
SIGISMUNDIN AVIOLIITTO 282
- XXVI Kaarle-herttua tarttuu asioihin 284
RUOTSISTA TULEE TODELLA LUTERILAINEN MAA 287
SIGISMUND KRUUNATAAN RUOTSIN KUNINKAAKSI 290
- XXVII Leppoisaa elämää Puolan hovissa 293
LINNA PALAA! 299
VARSOVASTA TULEE PUOLAN PÄÄKAUPUNKI 301

- XXVIII Kaarle-herttua ottaa vallan 302
ARBOGAN VALTIOPÄIVÄT 305
- XXIX Sigismundin ja Kaarlen taistelu Ruotsin kruunusta 308
STÅNGEBRON TAISTELU 309
LINKÖPINGIN VERILÖYLY 312
- XXX Anna Vaasa – Puolan viisain nainen 316
KUNINGAS, JOKA SEKÄ HAUKKUI ETTÄ PURI 319
- XXXI Loppumattomiin jatkuvat sodat 323
RUOTSIN ASEIDEN KAIKKIEN AIKOJEN SUURIN TAPPIO 325
SIGISMUNDIN UUSI AVIOLIITTO 327
KAPINA SIGISMUNDIA VASTAAN 329
- XXXII Ruotsi ja Puola syventävät Venäjän sekasortoa 331
TAISTELU TSAARIN KRUUNUSTA 332
- XXXIII Kun hätä on suurin, tanskalaiset tulevat aina 338
KAARLE IX:N VIIMEINEN TAISTELU 339
KUSTAA II AADOLFIN TÄHTI NOUSEE 341
- XXXIV Kustaa Aadolf ryöstää Vladislavilta morsiamen 348
PERILLISEN SYNNYTTÄMISESTÄ 352
SIGISMUND VÄLTTÄÄ TÄPÄRÄSTI MURHAN 355
- XXXV Soturikuningas Kustaa Aadolf 357
MIKSI NÄIN? 358
SIGISMUND-SERKUN VIIMEISET PÄIVÄT 361
BAROKIN MAHDIKKUUTTA 366

- XXXVI Kristiina kulkee omaa tietään 371
KUUSIVUOTIAANA RUOTSIN VALTAISTUIMELLE 374
KAIKKIEN AIKOJEN KALLEIMMAT KRUUNAJAISET 381
MIKSI KRISTIINA LUOPUI KRUUNUSTA? 383
- XXXVII Vaasojen valta jatkuu Puolassa 388
VLADISLAV – JOSTA OLISI VOINUT TULLA SUURI 389
PUOLAN VIIMEINEN VAASA-KUNINGAS JUHANA
KASIMIR 396
- XXXVIII Kaarle X Kustaa, kaikki pelissä 406
RUOTSIN SOTILAAT – SANKAREITA VAI ROSVOJA? 411
PUOLAN RYÖSTÖ JA HÄVITYS 414
VIIMEISEN VAASA-KUNINKAAN VIIMEISET PÄIVÄT 418
- XXXIX Kristiina Roomassa 423
VAASOJEN SUVUN VIIMEINEN VIHANTA 426
- XL Kymmeniätuhansia sukulaisia 429

Kirjallisuutta 432

Henkilöhakemisto 437

Puolan ääntämyksestä 462

I

Isien tietä pettureiksi, mestauspölkylle ja lopulta valtaistuimelle

VAASAN SUKU – HURJALUONTEISUUTTA
ENEMMÄN KUIN LOISTOKKUUTTA
SOTAISA PIISPA VALTIONHOITAJANA

Lopultakin Kustaa Eerikinpoika oli perillä isänsä kartanossa Räfsnäsissä, kuusi kilometriä Mariefredin pohjoispuolella. Sen lähemmäksi Tukholmaa hän ei uskaltanut. Tämä oli sopiva piilopaikka. Hän oli väsynyt, kauhuissaan ja neuvoton, mutta ennen muuta vihainen, niin raivostunut kuin vain saattoi olla mies, jonka vaakunaa koristi viljalyhteen kuva.

Kun tämä kiihtynyt, vaalea ja verevä 24-vuotias nuorukainen kierteli rauhattomana ja kiukkuisena kartanon tiloissa marraskuun alussa 1520, mikään ei viitannut siihen, että hänen nimensä jäisi historiaan. Tai että hänestä yleensäkin tulisi mitään suurta, saati Ruotsin kuuluisinta kuningasta, sitä, josta on kirjoitettu enemmän kuin kenestäkään toisesta. Kustaa Eerikinpoika oli vanttera mies, mutta ei niin pitkä kuin paljon myöhemmin kirjoitetuissa kuvauksissa on kerrottu. Kun hänen hautansa tutkittiin 1945, kävi ilmi, että hänellä oli ollut mittaa vain 173 cm. Hänellä oli matala luisu otsa ja eteenpäin työntyvä, tuolloin vielä

sileäksi ajeltu leuka. Hän oli varsin yksinäinen Råfnsnäsissä, sillä kaikki hänen läheisensä, vanhemmat, sisaret, sukulaiset ja ystävät, olivat matkustaneet Tukholmaan ollakseen paikalla, kun tanskalainen Kristian II kruunattiin Ruotsin kuninkaaksi. He olivat houkutelleet Kustaata mukaan. Kaikki oli kutsuttu. Vakuutettiin, että kaikki oli armahdettu. Kaikki oli muka unohdettu. »Kaikella» unhoon joutuvalla tarkoitettiin ruotsalaisten kamppailua kuningas Kristiania ja Pohjoismaiden unionia vastaan ja tähän taisteluun liittyneitä tapahtumia. »Kaikilla» kutsutuilla tarkoitettiin ensisijaisesti aatelissäädyn jäseniä.

Kustaa Eerikinpoika ei kuitenkaan unohtanut eikä luottanut kehenkään, ja tämä epäluuloisuus vain kasvoi vuosien mittaan. Kustaa pysyi Råfnsnäsissä, vaikka lähes 90-vuotias entinen arkkipiispa Jaakko Ulvinpoika yritti tarmokkaasti kannustaa häntä lähtemään. Vanha piispa, joka asui Mariefredin kartusiaaniluostarissa nykyisen Gripsholmin linnan paikalla, lupasi välittää sovinnon kuninkaan ja Kustaan välille, mutta Kustaa ei muuttanut mieltään.

Tukholman vanhassa linnassa ja sen ympärillä juhlittiin kaksi päivää. Linna oli Ruotsin suurin, ja sen vanhimmat osat olivat peräisin 1200-luvulta. Se ei ollut vielä saanut Kolmen kruunun nimeä (Tre Kronor). Linna oli kärsinyt pahoja vaurioita Tukholman piirityksen aikana. Sen sisustus oli pikemminkin keskiaikainen kuin renessanssihenkinen. Se oli puolustuslinna, ei niinkään juhlien ja ilonpidon tyysija. Nyt sinne saapui ratsujensa selässä herroja – ritareita, valtaneuvoksia ja piispoja. Kaikilla oli mukanaan suuret seurueet: vaimoja, tyttäriä, poikia, avustajia ja palvelijoita. Viini virtasi, skalmeijat vonkuivat, kampiliirat vikisivät, huilut liversivät, rummut paukkuivat. Savuavien nuotioiden yllä grillattiin herkuilla täytettyjä härkiä hiljaisella tulella. Pellet ja pelimannit alkoivat vähitellen uupua ja menettää äänensä. Monet tukholmalaiset lojuivat maassa pitkin pituuttaan. Tukholman kapakat ja majatalot olivat avoinna läpi vuorokauden. Niin kauan kuin olut vaahtosi ja viiniä ja ruokaa tarjoihtiin, väki viipyi Suurtorilla ja linnan ympäristössä; tunnelma oli korkealla. Ahtailla kujilla vallitsi suuri tungos, tukholmalaiset, maalta tulleet juhlijat ja kiertelevät kaupustelijat tuuppivat siellä toisiaan. Kaiken tämän seassa juoksenteli irti päässeitä

porsaita, kanoja, kapisia koiria ja jopa lehmiäkin. Vuohet laidunsivat matalilla turvekatoilla. Kirkonkellot soivat tavallista useammin, sillä tavanmukaisten messujen väliin sovitettiin erityisiä kruunajaismessuja.

Tämä kaikki tapahtui kuningas Kristianin kunniaksi. Hänet oli kruunattu Suurkirkossa, ja hän oli saanut käsiinsä upouudet valtakunnan regaalit, valtansa tunnukset. Arkkipiispan virkansa takaisin saanut nuori Kustaa Trolle oli voidellut hänet kuninkaaksi katolisen kirkon kaikkien rituaalien mukaisesti. Ruotsin uusi 19-vuotias kuningatar Elisabet Itävaltalainen, Habsburg-keisarin sisar, oli viimeisillään raskaana ja oli sen takia jäänyt Tanskaan. Kruunajaispuheessaan kuningas vanhoi hallitsevansa Ruotsia Ruotsin lakien mukaisesti ja syntyperäisten Ruotsin miesten avulla. Hän lupasi suojella kirkkoa ja valtakunnan kaikkia turvattomia ja taata ja turvata kaikki voimassa olevat säätyjen erioikeudet. Hänen lupauksensa osoittautuivat pian yhtä haihtuviksi kuin oluttuopin vaahto.

Pohjoismaiden unioni oli palautettu, kun Kristian istui valtaistuimella Ruotsin voideltuna kuninkaana. Se oli jälleen Euroopan pinta-alaltaan suurin valtakunta, siihen kuuluivat Tanska, Norja, Islanti, Grönlandi, Färsaaret sekä Ruotsi ja sen mukana Suomi. Ruotsilla oli nyt kuningas, jota vahvat siteet yhdistivät Euroopan mahtavimpiin valtakuntiin. Habsburg-keisari Kaarle V oli Kristianin lanko. Hänellä oli perintöosanaan 17 kuninkaan tai hallitsevan ruhtinaan kruunua ja hallittavanaan »valtakunta, jossa aurinko ei koskaan laskeut».

Tukholmassa kaikki näyttivät unohtaneen sodan, vaikka oli kulunut vasta yhdeksän kuukautta siitä, kun tanskalaiset maahantunkeutajat olivat ampuneet 27-vuotiaan valtionhoitajan Sten Sture nuoremman polven murskaksi ja hän oli kuollut matkalla, kun häntä oltiin kuljettamassa Tukholmaan. Kaikki aseellinen vastarinta tanskalaisia vastaan oli nyt päättynyt. Sten Sturen leski, 26-vuotias kuuden lapsen äiti Kristiina Gyllenstierna oli kaksi kuukautta aiemmin joutunut luovuttamaan Tukholman linnan puolustettuaan sitä pitkään urheasti ja neuvokkaasti. Kristiina Gyllenstierna ja hänen avustajansa sekä kaikki Kristiania vastaan taistelleet oli armahdettu. Kristiinalle oli lisäksi luvattu taloudellisenä korvauksena Mörkön saarella sijaitseva Hörningsholmin linna,

josta avautui kaunis näköala Södermanlandiin johtavalle Södertäljen merireitille, sekä Smoolannissa sijaitseva Eksjö. Lisäksi hän sai pitää Suomessa ennestään omistamansa Hämeenlinnan sekä Kokemäen vanhan kuninkaankartanon. Kristian oli tosin poltattanut Hörningsholmin, mutta linna rakennettiin pian uudelleen ja seisoo yhä paikallaan.

Valtionhoitaja Sten Sture nuorempi ja Kustaa Eerikinpojan äidin sisarpuoli Kristiina Gyllenstierna lapsineen olivat olleet melkeinpä Ruotsin kuningasperhe. Monet olivat myös halunneet nostaa Sten Sturen kuninkaaksi. Hän oli saanut tukijoita niin kotimaasta kuin ulkomailtakin. Vadstenan nunnat sanoivat Kristiina Gyllenstiernaa »valtiattarekseen». Kristiina oli pitänyt aivan luonnollisena sitä, että hän leskeksi jäätyään johti vastarintaa tanskalaisia vastaan ja kieltäytyi viimeiseen asti luovuttamasta Tukholman linnaa heille. Hänelle on pystytetty patsas linnan ulommalle linnanpihalle. Patsas paljastettiin 1912 hänen muistonsa kunniaksi. Omana aikanaan hän oli mukana kruunajaisjuhlissa pahoin kärsineessä ja rapistuneessa linnassa, joka oli kuitenkin koristeltu mahdollisimman komeaksi juhlapaikaksi.

Juhlat jatkuivat kaksi päivää. Niissä oli mukana Ruotsin koko tuolloinen aateli, kaikki maalliset ja kirkolliset mahtimiehet, kaikki Tukholman raadin jäsenet, kaikki johtavat kauppiaat eli harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta kaikki, joilla oli tuon ajan Ruotsissa merkitystä. Ruotsissa oli viimeksi kruunattu kuningas 23 vuotta aiemmin. Tanskalaiset ja saksalaiset herrat toivat regaalit nähtäville. Kaikki ruotsalaiset kutsuvieraat osoittivat kunnioitustaan kuningas Kristianille ja toivoivat ritariksi lyöntiä tai hyvää eli runsaat tulot tuottavaa virkaa. Valitettavasti yhtään uutta ruotsalaista ritaria ei tuona päivänä nähty, ritareiksi lyötiin vain tanskalaisia ja saksalaisia. Jälkeenpäin kuningas selitti, että kukaan ruotsalainen ei ollut tällä kertaa ritariksi lyönnin arvoinen, koska Ruotsi oli vallattu asevoimin. Toinen korvapuusti ruotsalaisille oli kahden tanskalaisen piispan, Jens Beldenakin ja Didrik Slagheckin, nimittäminen valtaneuvoston jäseniksi. Lain mukaan ulkomaalaista ei voitu nimittää valtaneuvokseksi.

Edellisissä kruunajaisissa, joissa Tanskan kuningas Hannu kruunattiin Ruotsin kuninkaaksi 1497, ritarin arvoon oli ylennetty monta ruot-

salaista, mm. Kustaa Eerikinpojan isä Eerik Juhananpoika sekä tuoloin vain viisivuotias Sten Sture nuorempi, Ruotsin kaikkien aikojen nuorin ritari. Teini-ikäinen Kristian oli noissa kruunajaisissa huudettu Ruotsin perintöruhtinaaksi. Nyt Kristian sai omissa kruunajaisissaan korkean kunnianosoituksen. Keisarin lähettiläs ripusti hänen kaulaansa Burgundin Kultaisen taljan ritarimerkin, joka oli tuolloisen Euroopan arvostetuin kunniamerkki. Kristian oli tästä niin ylpeä, että hän pian tämän jälkeen maalautti itsestään muotokuvan, jossa hän kantaa kaulassaan tuota arvokasta lahjaa. Maalariksi hän valitsi maineikkaan mestarin Lucas Cranach vanhemman. Kristianin kruunajaisissa Ruotsin vallanpitäjät polvistuivat kuninkaan eteen. Maahantunkeutujia pitkään vastustaneet Tukholman porvarit olivat koonneet keskuudestaan varat upeaan kruunajaislahjaan. Lahja oli noin viisi kiloa painava hopeinen ja kullattu juomamalja, ja sen sisään oli pantu 60 unkarilaista guldenia. Komea summa, sillä olisi pystynyt ostamaan pari sataa tynnyriä olutta. Toiveet olivat korkealla, tulevaisuus näytti valoisalta.

Kolmantena päivänä, keskiviikkona 7. marraskuuta 1520, juhlatunnelma kuitenkin äkkiä katosi. Kuninkaan airut kiersi katuja ja kutsui kaikki valtakunnan ylimmät vallanpitäjät takaisin linnaan. Suurta joukkoa maallisia ja hengellisiä ylimyksiä, mutta myös Tukholman pormestaria, raatiherroja ja muita porvareita sekä useita ylhäisiä naisia, mm. Kristiina Gyllenstiernaa, kehoitettiin saapumaan keskipäivän aikaan linnan suureen kuninkaansaliin. Kaikki saapuivat paikalle. Jatkuisivatko juhlat vielä? Mitä kuningas nyt tarjoaisi? Portit suljettiin. Ketään ei päästetty ulos eikä varsinkaan ketään enää sisään.

Pääportilta alkoi kuitenkin kuulua melskettä ja rytinää. Siellä mekasti pahasti myöhästynyt valtaneuvos ja ritari, kihlakunnantuomari Eerik Juhananpoika, joka halusi ehdottomasti päästä sisään. Eerik Juhananpojan vaakunakuviona oli viljalyhde. Hän oli Rydboholmin herra ja omisti kuusi muuta isohkoa maatilaa, mm. Råfsnäsän. Hänen perheensä, vaimo Cecilia Maununtytär (o.s. Eka) ja kolme tytärtä, Margareeta, Märta ja Emerentia, oli jo linnassa. Eerik Juhananpoika vaati pääsyä heidän seuraansa. Tanskalaiset vartijat kieltäytyivät avaamasta porttia, se oli

»kuninkaan käsky». Eerik Juhananpoika selitti hyvin selväsanaisesti, kuka hän oli, yhdentoista valtaneuvoksen ja ainakin yhden valtionhoitajan jälkeläinen ja sukua monelle muulle. Ellei häntä heti päästettäisi sisään, kauheat ja tuskalliset kohtalot odottivat vartiomiehiä. Lähinnä seisovat uteliaat kuuluivat varmastikin valtaneuvoksen karjuvan kirouksia ja syytävän haukkumasanoja noille pässinpäille, huoranpenikoille, hunsvoteille, ääliöille! Hän väritti usein puheitaan tuollaisilla ajalle tyypillisillä manauksilla. Jos tanskalaiset eivät ymmärtäneet tarkasti sanojen sisältöä, he käsittivät varmasti noiden äkäisten haukkumasanojen merkityksen. Ei ollut vähintäkään aihetta epäillä sitä, että Eerik Juhananpoika tarkoitti uhkauksillaan täyttää totta; hänen tuikea tapansa kohdella alaisia ja vastustajia tunnettiin yleisesti. Hän pääsi sisään, viimeisenä.

Linnasta puuttui vain yksi hänen perheensä jäsen, hänen poikansa Kustaa Eerikinpoika. Kustaa vihasi Tanskan kuningasta. Syynä ei ollut isänmaallisuus, sillä sentapaista kansallismielisyyttä ei vielä tunnettu. Hänellä oli vihaansa henkilökohtaiset syyt. Kristian oli huijannut Kustaa Eerikinpoikaa. Kun valtionhoitaja Sten Sturen aikana käytiin rauhanneuvotteluja vuonna 1518, Kustaa ja viisi muuta ylhäisaatelista ruotsalaista, jotka olivat olleet tanskalaisten leirissä eräänlaisina sovinnanhieronnan vilpittömyyden takaavina panttivankeina, vangittiin äkkiarvaamatta ja kuljetettiin Tanskaan. Kustaa joutui jonkinlaiseen mukavaan kotiarestiin etäisen tanskalaisen sukulaisensa linnaan Etelä-Jyllantiin. Vuoden siellä oltuaan Kustaa onnistui karkaamaan ja pakenemaan Lyypekkiin. Hän ystäväystyi kaupungin pormestarin kanssa ja solmi monia sittemmin hyödyllisiä suhteita. »Vankeus» Tanskassa ja oleskelu Lyypekissä jäivät Kustaan ainoiksi kokemuksiksi ulkomaista. Hän palasi Ruotsiin juuri silloin, kun Kristianin armeija eteni menestyksekkäästi ja valloitti Tukholman.

Lyypekki kuului tuohon aikaan Euroopan tärkeimpiin ja vauraimpiin kauppakaupunkeihin. Sen yhteydet ulottuivat kaikkialle Eurooppaan ja kauppasuhteet ensimmäisiin siirtomaihin valtamerten taakse. Tanska oli kuitenkin jo jonkin aikaa selvästikin pyrkinyt tekemään lopun Hansan monopoliasemasta Itämeren alueen kaupassa ja nostamaan

Kööpenhaminan johtavaksi kauppakaupungiksi. Niinpä ruotsalaisten tukeminen kamppailussa Tanskaa vastaan ja Pohjoismaiden unionin hajottaminen oli Lyypekin etujen mukaista.

Euroopassa elettiin täysrenessanssin kukoistusaikaa. Pohjois-Saksassa levitettiin Martti Lutherin katolista kirkkoa arvostelevia kirjoituksia. Roomassa Michelangelo oli juuri saanut valmiiksi Sikstuksen kappelin katon maalaukset ja ryhtynyt suunnittelemaan uutta Pietarinkirkkoa. Jo melko iäkäs Leonardo da Vinci eleli Ranskassa kuningas Frans I:n vieraana ja piirsi hänelle mitä mielikuvituksellisimpia sotakoneita. Ajan suuria mestareita olivat Raffaello ja Tizian, Dürer, Holbein ja Cranach.

Kustaa Eerikinpoika oli saanut vain lyhyen koulutuksen, eikä hänen saamansa opetus ollut järin syvällistä, mutta Lyypekissä hän imi ahnaasti itseensä kaiken ulottuvilleen tulleen tietämyksen Euroopan politiikasta ja kulttuurista ja kiinnitti huomiota myös moneenkin mielenkiintoiseen »kuvaan ja maalaukseen» ja »moneen muotokuvaan, maisemaan ja rakennukseen», kuten hänen sisarenpoikansa Pietari Brahe vanhempi kirjoitti paljon myöhemmin. Eräänä päivänä hän sai lukea pannabullan, jossa paavi tuomitsi kirkonkiroukseen Sten Sturen ja hänen apurinsa. Bulla naulattiin Lyypekin Marienkirchen ja muiden kirkkojen oviin.

Kristian II:n viimeinen suurhyökkäys Ruotsiin alkoi tammikuussa 1520. Tuhansien tanskalaisten sekä saksalaisten, ranskalaisten ja skotlantilaisten palkkasoturien armeija marssi Etelä-Ruotsiin. Kapinalliset ruotsalaiset oli pakotettava takaisin Pohjoismaiden unioniin. Kristian aikoi palauttaa laillisen oikeutensa myös Ruotsin valtaistuimeen, jolla myös hänen isänsä kuningas Hannu ja isoisänsä Kristian I olivat istuneet. Se oli luvattu hänelle vuoden 1497 kruunajaisissa, joissa hänestä oli tullut Ruotsin perintöprinssi.

Ruotsalaisten kapina oli alkanut 1501, jolloin taistelua johti Sten Sture vanhempi, ja vastarintaa oli jatkettu Sten Sture nuoremman johdolla. Tämä kohtasi tanskalaiset Länsi-Götanmaalla komennossaan 10 000 miehen armeija.

Taistelussa kävi huonosti, ja Sten Sture kuoli saamiinsa vammoihin. Ruotsin herrat siirtyivät yksi toisensa jälkeen Tanskan kuninkaan puolelle. Kymmenen Ruotsin valtaneuvosta päätti maaliskuussa 1520

yksimielisesti tunnustaa Kristianin Ruotsin kuninkaaksi. Levottomuuk-
sia oli enää Taalainmaalla ja Värmlannissa.

Kuningas itse saapui toukokuussa mukanaan valtava laivasto, joka eteni polttaen ja ryöstäen saariston läpi Dalaröhön, ja sitten ryhdyttiin jälleen kerran Tukholman piiritykseen. Kuninkaan laivassa matkasivat Kustaa Eerikinpojan kanssa panttivankeina olleet miehet, merkittävimpana heistä piispa Hemming Gadh, joka oli aikoinaan vihannut tanskalaisia ja kirjoittanut kuuluisan tanskalaisvastaisen puheen »Oratio contra Danes». Nyt hän kuten muutkin panttivangit oli uskollinen kuninkaan mies ja kuninkaan puolustaja.

Kustaa Eerikinpoika oli lähtenyt Lyypekistä »Korpen»-laivalla ja päässyt Ruotsiin 31. toukokuuta tanskalaisten maahantunkeutujien armeijan lähestyessä Tukholmaa. Hän päätyi Räfsnäsiin tarkkailemaan tilannetta.

Hänen oman isänsä huomiota herättänyt käytös Tukholman linnan portilla oli juuri sellaista kuin odottaa sopi. Kustaan isän väkivaltainen ja karkea käyttäytyminen oli herättänyt huomiota usein. Vain muutamia vuosia aiemmin hän oli miehineen murtautunut Ekerön kirkkoon, varastanut sieltä esineitä ja puoliksi tuhonnut sen. Hän itse tai hänen väkensä olivat raiskanneet piikoja ja mukiloineet talonpoikia. Kerran hän tapatti salametsästäjän Rydboholmin mailla, ja toisessa tilanteessa hän oli lähettänyt miehensä hyökkäämään valtaneuvos Bielken kimp-
puun. Salametsästäjän murhan jälkeen Eerik Juhananpoika joutui antamaan lupauksen, ettei hän »enää anna lyödä ja murjoa heitä eikä kohdella heitä kuin järjettömiä luontokappaleita, venäläisiä tai veri-
vihollisia». Muutamaa vuotta myöhemmin hän oli jälleen oikeuden edessä uhattuaan tappaa Hannu Baggen ja syytettyään tätä varkaudesta. Tukholman kaupungin tuomiokirjaan on merkitty, että heti raastuvasta ulos päästyään Eerik Juhananpoika oli temmannut miekkansa ja uhan-
nut jälleen Hannun henkeä.

Eerik Juhananpoika oli toki valtaneuvos, sukunsa 12. valtaneuvos keskiajalta lähtien. Hän oli ollut jonkin vuoden Ahvenanmaalla Kastelholman linnanherrana, mutta hän ei ollut saanut noita korkeita asemia älyllisten kykyjensä ansiosta, vaan muista syistä. Hän oli Sten Sture

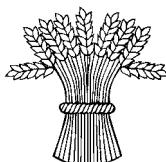
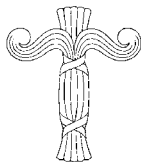
vanhemman (enonsa) ja Sten Sture nuoremman (lankonsa) sukulainen; hän oli hyvin varakas ja omisti paljon maata Smoolannissa, Itä-Götanmaalla, Södermanlandissa ja Uplannissa; sukusiteet yhdistivät häntä myös valtaneuvossukuihin eli noin 20 ylhäisaateliseen sukuun, joissa oli vuoden 1276 jälkeen ollut valtaneuvoksia vähintään kahden sukupolven ajan. Merkittävimmät suvuista olivat Leijonhufvud (3 valtaneuvosta), Stenbock (3), Banér (3), Fleming (4), Gyllenstierna (5), Eka (9), Brahe (9), Sture (9), Bonde (12), Vaasa (12), Oxenstierna (13), Bielke (17), Natt och Dag (17), Sparre (27); lisäksi piiriin kuului muutama muu. Nuo parikymmentä sukua omistivat 70 prosenttia aatelin maaomaisuudesta ja useimmat vielä voimassa olleista kihlakunta- ja pitäjäläänityksistä.

Eerik Juhananpojan olemuksessa ei ollut juuri häivettäköön ulkoisesta loistokkuudesta. Oman sisarentyttärensä kuvauksen mukaan hän oli »yksinkertainen ja typerä mies», lyhytkasvuinen, änkyttävä, latteuksia lasketteleva tomppeli. Erinomainen keskiajan historian tuntija Hans Gillingstam luonnehtii häntä »poikkeuksellisen heikoksi hahmoksi loistavassa suvussaan».

VAASAN SUKU – HURJALUONTEISUUTTA ENEMMÄN KUIN LOISTOKKUUTTA

Vaasat eivät olleet varsinaisesti loistaneet historiansa aiemmissä vaiheissa, vaikka esi-isät olivatkin ilmaantuneet historian lehdille jo varhain. Kustaa Eerikinpoika oli sukua historian merkkimiehille, mm. kuningas Kaarle Knuutinpoika Bondelle ja Birger Jaarlille (äitinsä puolelta). Jotkut sukututkijat väittävät, että sukujuuret voidaan jäljittää kuningas Eerik Pyhään ja kuningas Sverker nuorempaan saakka. Ruotsin koko aateliin kuului tuohon aikaan vain noin 500 ihmistä, joten mahtisukujen punoutuminen yhteen vuosisatojen vierieissä ei ollut mitenkään merkillistä.

Kustaa Eerikinpojan esi-isät olivat sukupolvien ajan palvelleet Tanskan kuninkaita. Toisin sanottuna he palvelivat kuningasta, jolla oli valta käsissään ja joka pystyi parhaiten lujittamaan heidän oman sukunsa mah-

Jo Kustaa Eerikinpojan esi-isillä oli lyhde vaakunassaan. 1300-luvulta lähtien sitä on kuvattu monella tavalla. Vanhimmassa versiossa lyhde oli keihään kärkikoriste, siten se muuttui risukimpuksi antiikin roomalaisten fascesin tapaan ja lopulta hyvästä sadosta kertovaksi viljalyhteeksi. PIIRROKSET JOHN SANDSTROM.

tia ja vaurautta. Monet esi-isistä olivat taustaltaan tanskalaisia, useilla oli baltiansaksalaiset juuret (Scherembeke, von Vitzen, von Thienen). Kolmen sukupolven ajan jollakulla suvussa oli aina ollut tanskalaiskai-kuinen nimi Christiern, vaikka myöhemmässä historiankirjoituksessa se on ruotsalaistettu muotoon Krister. Sukuun naitiin naisia perheistä, joilla oli tanskalaisia sukunimiä, mm. Krummedige, Bilde ja Rönnow. Naistensa kautta Vaasat saivat taloudellisia etuja valvottavakseen myös Tanskassa. He olivat olleet sotureita ja vouteja 1300-luvulta saakka. Tuon ajan kantaisä oli nimeltään Scherembeke ja toimi Tukholman voutina, kunnes hänet siirrettiin 1317 vartioimaan Nyköpingin linnaan vangittuja prinssijä, kuningas Birgerin veljiä Eerikiä ja Valdemaria. Scherembeken suvulla ja Kustaa Eerikinpojan Christiern-nimisillä esi-isillä oli vaakunatunnuksenaan lyhteen tapainen nippu (ruotsiksi *vase*). Ei ole selvää, mikä oli kuvion alkuperäinen aihe. Joissakin vaakunakilvissä se näyttää turnajaispeitsen kärkeen kiinnitetyltä koristeelta, toisissa kypäräntöyhdöltä, joku tutkija on arvellut aiheeksi saranan helaa. Paljon myöhemmin 1540 Kustaa Eerikinpoika kaiverrutti kuninkaana sinettiinsä vitsakimppua muistuttavan kuvion. Tällaisia vitsakimppuja käytettiin mm. vallihaudan täytteeksi, kun rynnäköitiin piiritettyyn linnaan. Kuvio alkoi 1800-lukuun mennessä muistuttaa yhä enemmän sangen rauhanomaista viljalyhdettä tai kaislanippua.

Ensimmäinen laajempaa mainetta hankkinut suvun jäsen oli asemies Niilo Kettilinpoika (1355–1378), josta tuli Frötunan laivakihlakunnan

(hallintoalueen, jonka tehtävänä oli sotalaivan varustaminen valtakunnan laivastoon) kihlakunnantuomari. Hän avioitui rikkaan perijättären Kristiina Jonintyttären kanssa, ja pariskunta hankki haltuunsa useita maatiloja Uplannista ja Södermanlandista. Heidän lapsensa nousivat avioliiton kautta ylhäisaateliin. Yhdestä tuli kuningas Kaarle Knuutinpoika Bonden isänäiti, ja 1300-luvun lopulta lähtien valtaneuvostossa oli aina joku, jolla oli »lyhde» vaakunassaan. Heitä oli myös muissa korkeissa asemissa, ja useimmat lyötiin ritareiksi.

Ennen Kustaa Eerikinpoikaa suvun maineikkain ja eniten puheenaihetta antanut hahmo oli Niilo Kettilinpojan poika Krister (Christiern) Niilonpoika, kova, häikäilemätön ja kiiivasluonteinen mies, joka lyötiin ritariksi, kun unionikuningas Eerik Pommerilainen tunnustettiin Moran kivillä Ruotsin kuninkaaksi 1396. Hän toimi aktiivisesti 1400-luvun alkupuoliskolla ja kohosi suvun ensimmäisenä valtakunnan johtomiesten joukkoon, ylhäisaateliseen valtaneuvostoon. Jonkin aikaa hän oli unionikuninkaan lähin mies, valtakunnan drotsi, jonka tehtävänä oli Ruotsin hallitseminen kuninkaan ollessa muualla. Hän teki kaikkensa välttääkseen sotkeutumisen kansan keskuudessa syttyneeseen Engelbrektin kapinaan. Lopulta hän hävisi valtataistelun Kaarle Knuutinpoika Bondea vastaan ja menetti linnansa ja muut omistuksensa, mutta sai hyvityksen, kun kuninkaaksi nousi Kristofer Baijerilainen. Silloin Krister Niilonpojasta tuli Viipurin linnanherra, ja Viipurissa hän sitten kuoli 1442. Hänen arkkunsa kuljetettiin Tukholmaan harmaiden veljien luostariin.

SOTAISA PIISPA VALTIONHOITAJANA

Krister (Christiern) Niilonpojan pojistakin tuli ritareita ja valtaneuvoksia, mutta he kuolivat melko nuorina. Pojista Kaarle sai omia poikia, jotka antoivat sitten kuulua itsestään, etenkin Kettil Kaarlenpoika. Hän opiskeli ulkomaisissa yliopistoissa ja sai 25-vuotiaana nimityksen Linköpingin piispaksi. Kirkollisesta taustastaan ja arvostaan huolimatta hän osallistui ase kädessä aikansa veriseen valtataisteluun. Nostatettuaan

aseisiin joukon Taalainmaan miehiä hän onnistui voittamaan Kristian I:n Harakerin verisessä taistelussa Västmanlandissa 1464. Piispa osoitti siellä osaavansa käsitellä miekkaa yhtä taitavasti kuin piispansauvaa. Voitonsa jälkeen hänet valittiin valtionhoitajaksi. Valitettavasti hän kuoli ruttoon jo seuraavana vuonna vain 31-vuotiaana. Hänet haudattiin Linköpingin tuomiokirkon pääalttarin eteen.

Kettilin veli Eerik Kaarlenpoika oli yhtä hallitsemishaluinen ja tavoitteli korkeinta valtaa. Hän taisteli Tanskan kuninkaan puolella Kaarle Knuutinpoika Bondea ja sitten Stureja vastaan. Hän nimitti itse itsensä valtakunnan käskynhaltijaksi ja yritti voittaa Sturet uhkarohkealla operaatiolla. Vallasta juopuneena hän kirjoitti Kaarlenkronikan (Kaarle Knuutinpojan propagandaa sisältävän riimikronikan) väitteen mukaan vaimolleen Iliana Oxenstiernalle pienen runon:

Rakas vaimo kuulehan
Hyvin sujuu tämä leikki
Antautuvat seudut kaikki
Kanna pääsi korkealla
Kansa valtani on alla
Anna valta ilollesi
Kunniasta, Ruotsin kruunu kutreillesi
Pian painetaan, niin toivon minä.

Eerik Kaarlenpoika oli luultavasti hieman taitavampi soturi kuin runoseppo, mutta lopulta hän sortui liian suureen uhkapeliin. Hän yritti iskeä Sturen joukkojen kimppuun rohkealla kiertoliikkeellä, mutta kaappaukseen tähdännyt hanke epäonnistui, ja hän joutui pakenemaan päätä pahkaa Tanskaan. Hän palasi vielä takaisin, mutta oli hävinneellä puolella Brunkebergin taistelussa (nykyisen Tukholman Norrmalmilla) 1471. Myöhemmin hän teki sovinnon Sten Sturen kanssa. Valitettavasti Eerik Kaarlenpojan loppu oli karu, aivan suvun perinteiden mukainen. Hän vaati miehineen väkisin kestitystä södermanlandilaisen Överselön seurakunnan pappilassa. Pappilan väen kanssa syntyi käsikähmä, ja Eerik Kaarlenpoikaa ammuttiin niin pahasti, että hän kuoli muutaman

päivän kuluttua 33-vuotiaana. Pappi tuomittiin rakennuttamaan alttari edesmenneen väkivallantekijän haudalle ja lähtemään munkiksi Krok-ekin luostariin Itä-Götanmaan rajalle rukoillakseen siellä joka päivä vainajan sielun puolesta. Rukoukset lienevät olleetkin aivan välttämättömiä Eerik Kaarlenpojan väkivaltaisen elämän takia.

Kustaa Eerikinpojan isänisä Juhana Kristerinpoika oli aluksi suunnitellut kirkollista uraa. Hän opiskeli Leipzigissa, mutta tuli katuma-päälle, ja hänestä tuli perinteen mukaisesti valtaneuvos ja Västeråsin linnanherra sekä perintöriidoissa ja maakaupoissa armottomimpiin kuulunut suvun jäsen. Elleivät asiat sujuneet neuvottelujen tietä, hän otti haluamansa väkivaltaa käyttäen. Rydboholmin säterikartano siirtyi perheen haltuun hänen vaimonsa Birgitta Kustaantyttären (Sture) perintöosana.

Kustaa Eerikinpojan sedästä Krister Juhananpojasta tuli valtaneuvos ja Kalmarin linnan vouti, ja hän toimi suvun väkivaltaisten perinteiden mukaisesti. Hän sai tuomion tukholmalaisen Pyhän äidin kiltatuvan lasi-ikkunoiden särkemisestä ja joutui toisen kerran syytteeseen törkeästä kotirauhan rikkomisesta eräässä Linköpingin piispalle kuulu-neessa kartanossa.

Hänen poikansa Kustaa Kristerinpoika oli samanlainen herkästi väkivaltaan päätyvä luonne. Eräissä mahtimiesten pidoissa hän joutui tappeluun, jossa häntä puukotettiin pahoin. Hän toipui kuitenkin ja oli pian osallisena perintöriidassa, jonka päätteeksi hän itse tappoi viisi miestä. Hän kuoli vain 23-vuotiaana.

Kustaa Eerikinpoika ei koskaan käyttänyt itsestään nimeä Vaasa eikä allekirjoittanut sillä nimellä mitään. Näin suvussa oli menetelty aina. Hän oli Kustaa Eerikinpoika, myöhemmin kuninkaana Kustaa, Göstaff, joskus Gostaff. Tämän voitiin tulkita merkitsevän »göotalaisten valtik-kaa», joka oli hyvin ylhäinen arvo 1500- ja 1600-luvulla. Nimen Kustaa Vaasa (Gustaf Wasa, kuten aluksi kirjoitettiin) loi Kustaa III, joka oli hyvin ylpeä siitä, että oli »kolmas Kustaa» Kustaa Vaasan ja Kustaa II Aadolfin jälkeen. Hän oli mukana luomassa Ruotsin ensimmäistä todella menestynttä näyttämöteosta, oopperaa *Kustaa Vaasa*. Siitä

lähtien nimi on vakiintunut kaikkiin historiankirjoihin. Kenelläkään muulla Ruotsin kuninkaalla ei ole virallisesti sukunimeä.

Hallitsijaluetteloissa ei ole Eerik XIV Vaasaa eikä Juhana III Vaasaa. Ei myöskään puhuta Kustaa III Holstein-Gottorpilaisesta, Kaarle XII Pfalzilaisesta eikä Kaarle XVI Kustaa Bernadottesta. Kuninkaan passisakaan ei ole nimeä Bernadotte.

Kuningashuoneen ulkopuolella jokainen käytti etunimensä lisäksi isänsä etunimeä lisäyksellä (tämän)poika tai -tytär, kuten Kustaa Eerikinpoika. Monien samannimisten isien poikien erottamiseksi toisistaan historiantutkijoilla on tapana täydentää nimeä sulkeisiin sijoitetulla vaakunatunnuksella, esimerkiksi Kettil Niilonpoika (Vaasa).

Aateli pakotettiin käyttämään sukunimiä vuodesta 1626 alkaen, jolloin Ritarihuone perustettiin. Useimmat vanhoista suvuista ottivat silloin nimen sen kuvan mukaan, jota ne kantoivat vaakunassaan ja sineteissään. Näin syntyivät mm. nimet Oxenstierna, Sparre, Bielke, Natt och Dag, Gyllenstierna ja Svinhufvud.

Kustaa Eerikinpojan useimmat esi-isät olivat jo parin vuosisadan ajan puolustaneet ja laajentaneet maa- ja muuta omaisuuttaan kovin ja armottomin ottein. Vaasan suvun päämiehet eivät juuri piitanneet kansasta; harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta he olivat Tanskan ystäviä, eikä heitä juuri koskaan kiinnostanut kansan yhdistäminen yhteiseen rintamaan. He kaikki taistelivat vain omien etujensa ja oman valtansa puolesta. Niinpä he pitivät useimmiten viisaimpana Tanskan kuninkaan tukemista, koska Tanska (jolle kuuluivat myös Norja, Islanti, Grönlanti ja Färsaaret sekä Ruotsin nykyiset maakunnat Gotlanti, Skoone, Blekinge, Hallanti, Jämtlanti ja Härjedalen sekä eräät Baltian alueet) oli vahvempi, kehittyneempi ja rikkaampi kuin Ruotsi. Unionin perustamisen aikaan Tanska oli lisäksi väestöltään suurempi, asukkaita oli runsas miljoona. Ruotsi oli vuoteen 1520 mennessä niukasti ylittänyt miljoonan asukkaan rajan, näistä Suomessa asui noin 200 000.

Vaasat saattoivat vaihtaa puolta vain silloin, kun Tanskan kuninkaan päätökset, politiikka ja nimitykset olivat suvun etujen vastaisia. Kun taistelu oli ohi, he useimmiten hankkiutuivat jälleen sovintoon kuninkaan kanssa. Kuningas sai heidän puolestaan olla tanskalainen,

saksalainen tai ruotsalainen, kunhan perhe ja suku olivat edullisessa asemassa ja pystyivät kasvattamaan mahtiaan ja vaurauttaan. Monet Ruotsin aatelissuvut hyötyivät suuresti Tanskan politiikasta, kaupasta ja merenkulusta. Jos Tanskassa tehdyt ratkaisut vaikuttivat epäedullisesti kaupankäyntiin, esimerkiksi rajakauppaan tai Taalainmaan kaivostoi-
mintaan, nostettiin kapinalippu ja nostatettiin kansaa aseisiin.

Kustaan kasvuympäristössä väkivaltaan, petoksiin, valheisiin ja teesken-
telyyn turvautuminen omien etujen edistämiseksi oli itsestään selvää. Lupaukset pidettiin niin kauan kuin niistä oli hyötyä itselle. Kaikki päätökset voitiin peruuttaa. Jos tavoitteisiin johtavalle tielle ilmaantui esteitä, ne oli raivattava pois. Silloin voitiin käyttää valheita ja viek-
kautta ja myös raakaa väkivaltaa, elleivät muut keinot tepsineet.

Kustaa oli oppinut tämän Sten Sturen hovissa, jossa hänen tärkeim-
pänä oppimestarina oli ollut Hemming Gadh. Tämä oli opiskellut Rostockissa ja matkustellut sitten melkein pä kaikkialla Euroopassa. Hän oli ollut pahamaineisen paavi Aleksanteri VI:n (Rodrigo Borgia) kama-
riherra ja itse mukana Vatikaanin syntisessä ja haureellisessa elämässä. Kerrotaan, että hän piti rakastajattaria ja oli tuttu mies kapakoissa ja bordelleissa. Taitavana soturina hän oli myös johtanut joukkoja monissa taisteluissa ja linnoitusten valtauksissa. Hän piti pilkkanaan kaikkea ja kaikkia. Kustaa oppi häneltä puhetaitoa.

Hemming Gadh ryyditti puheitaan riettailla manauksilla, joita hän osasi syytää kolmella kielellä, ja opetti nuorelle Kustalle valtiotaitoa aivan kuin olisi lukenut hänelle Machiavellin kuuluisaa teosta *Ruhtinas*. Kirja kirjoitettiin juuri noihin aikoihin, mutta ilmestyi painosta vasta 1532. Machiavellin tiedetään kuitenkin kuuluneen paavi Aleksanteri VI:n ja hänen poikansa Cesare Borgian lähipiiriin, joten Hemming Gadh oli todennäköisesti tutustunut Machiavelliin Vatikaanissa ja kuullut tämän selittävän teorioitaan.

Gadh valittiin Linköpingin piispaksi 1501 edeltäjän äkillisen kuo-
leman jälkeen – ja etenkin Tanskassa huhuttiin, että Hemming Gadh oli itse murhannut tämän. Näiden epäilysten takia paavi ei koskaan vahvistanut Gadhin piispuutta. Seuraava paavi jopa julisti Hemming

Gadhin pannaan kirkon varojen väärinkäytön takia. Gadh säilytti siitä huolimatta paikkansa Sten Sturen läheisenä liittolaisena ja kohosi merkittäväksi poliittiseksi toimijaksi. Jo 1501 hän tuli valtaneuvoston jäseneksi.

Kristian II:n kruunajaisten aikaan Hemming Gadh oli jälleen Tukholmassa Tanskan kuninkaan uskollisena palvelijana. Suureksi osaksi hänen Kristiina Gyllenstiernan kanssa käymiensä neuvottelujen ansiosta Kristian oli lopulta onnistunut saamaan Tukholman linnan haltuunsa. Gadh lähetettiin sitten heti Suomeen nujertamaan kuninkaan viholliset Turusta, Viipurista ja Raaseporista. Sekin onnistui.

Ruotsin suurvallan rakentanut ja myös Suomea hallinnut kuningassuku Kustaa Vaasasta kuningatar Kristiinaan

1500-LUVUN ALUN verisessä myllerryksessä Vaasojen aatelisuku kohosi nopeasti lähes tuntemattomuudesta Ruotsin kuningaskunnan huipulle. Vallassa pysyminen vaati kuitenkin oman veronsa. Suvun jäsenet juonittelivat aivan yhtä kylmäverisesti, rakastuivat päättömästi ja menettivät traagisesti kuin Euroopan muut mahtiperheet koko maanosaa riivanneina väkivallan vuosikymmeninä. Maineikkaassa suvussa kulki myös hulluuden siemen, joka puhkesi välillä väkivallaksi, välillä taas taiteeksi. Joskus se johti täydelliseen henkiseen pimeyteen, veljen leppymättömään vihaan toista kohtaan.

Uudistaja Kustaa Vaasa, Turun linnan Juhana-herttua, surumielisyyteen taipuva Eerik XIV, Klaus Flemingin ruumista herjaava Kaarle, sotaisa Kustaa II Aadolf, omaa tietään kulkeva Kristiina... Herman Lindqvist herättää eloon koulun historiantunneilta tutut nimet ja paljastaa sen, mikä opettajalta jäi kertomatta.

